

Pitääkö toimeentulotukea myöntää potenssilääkkeisiin?

Kunnan on myönnettävä toimeentulotukea tarpeellisiin terveydenhuoltomenoihin. Kuopion hallinto-oikeuden päätöksen perusteella esimerkiksi lääkärin määräämiin Viagra-lääkkeisiin oli tukea myönnettävä.

Toimeentulotuesta annetun lain 7 §:ssä on määriteltä tukea myönnettävässä huomioon otettavat menot. Perusosalla katettaviin menoihin kuuluvat säännöksen 2 momentin mukaisesti muun muassa vähäiset terveydenhuoltomenot sekä vastaavat henkilön ja perheen jokapäiväiseen toimeentuloon kuuluvat menot.

Lisäosalla katetaan 7 §:n 3 momentin perusteella tarpeen mukaan muut kuin perusosaan sisältyvät terveydenhuoltomenot ja erityisestä tarpeista tai olosuhteista johtuvat menot siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

Hallituksen toimeentulotukilakiesityksessä (HE 217/1997vp) perusosalla katettavina vähäisinä terveydenhuoltomenoina pidetään sellaisia jokapäiväisen elämän, perheessä annettavan ensiavun ja satunnaisesti tapahtuvien terveyskeskusmaksujen aiheuttamia menoja, jotka eivät uhkaa perheen tai yksilön taloutta.

Lisäosalla eli ns. tarveharkintaisella osalla voidaan kattaa muut välttämättömät terveydenhuoltomenot. Tällöin on kyse kalliista tai määrältään suurista terveydenhuoltomenoista, joita ei ole korvattu tai ei voida korvata riittävästi muista järjestelmistä.

Perusosalla katetaan siis lähinnä ”kodin apteekkiin” kuu-

luvia terveydenhuoltomenoja, kuten ilman lääkärin määräystä hankittuja lääkkeitä ja lääkinnällisistä tarvikkeista aiheutuvia menoja sekä muita vastaavia jokapäiväisen elämän aiheuttamia pienehköjä terveydenhuoltomenoja. Perusosalla katettavista vähäisistä terveydenhuoltomenoista ei pidä vaatia erikseen selvitystä (ks. esim. KHO 16.12.1999 T 4143).

Kyse ei välttämättä sairauden hoidosta

Toimeentulotukiasetuksen 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan toimeentulotuen lisäosalla katetaan tarpeellisen suuruisena muut kuin perusosaan sisältyvät terveydenhuoltomenot. Kunnalla ei ole oikeutta asettaa tuen myöntämisen ehdoksi terveydenhuoltomenojen välttämättömyyttä vaan kysymys on asetuksen sanamuodon mukaisesti tarpeellisista terveydenhuoltomenoista.

Tarpeellisia terveydenhuoltomenoja ovat muun muassa lääkärin määräämät reseptilääkkeet (esim. KHO 16.12.1999 T 4143). Korkein hallinto-oikeus totesi ehkäisytablettien korvaamista koskevassa ratkaisussaan (KHO 28.2.2003 T 444), että ”toimeentulotukilaskelmassa oli otettava huomioon lisäosalla katettavina menoina lääkärin määräämistä lääkkeitä aiheuttavat menot, mukaan lukien lääkärin määräämät eh-

käisytabletit”. Kyse ei siten välttämättä ollut ja ole sairauden hoidosta.

Tilanne voi olla samankaltainen esimerkiksi silloin, kun kysymys on potenssilääkkeistä. Kansaneläkelaitoksen ohjeiden mukaan ne voivat oikeuttaa sairausvakuutuskorvaukseen, jos kysymys on erektiohäiriön hoitamisesta. Toimeentulotuen myöntämisessä voi olla ongelmallista se, kun tukea haetaan lääkärin määräämiin lääkkeisiin, mutta kyse ei ole sinänsä sairauden hoidosta.

Toimeentulotukilakia lienee sovellettava lähtökohtaisesti aina siten, että lääkärin määräämistä lääkkeitä aiheutuviin kustannuksiin toimeentulotukea on myönnettävä siitä riippumatta, onko kysymys sairauden hoidosta vai ei. Lääkärin määräämiin Viagra-lääkkeisiin oli toimeentulotukea myönnettävä (Kuopion HaO 24.3.2004). Myös lääkärin määräämiin tupakan vieroituslääkkeisiin oli myönnettävä toimeentulotukea (Turun HaO 31.3.2004).

Kun reseptilääkkeitä korvataan toimeentulotuella, sillä ei ole merkitystä, toimiiko lääkkeet määrännyt lääkäri yksityisellä vai julkisella sektorilla.

Toimeentulotukea on myönnettävä reseptittömiinkin lääkkeisiin sekä muihin terveydenhuoltomenoihin, jos hakija voi osoittaa, että niiden hankkimi-

Helsingin sosiaaliviraston lakimies Tapio Rätty käsittelee palstalla sosiaalihuollon ajankohtaisia lakikysymyksiä. Lukijat voivat lähettää toiveita palstalla käsiteltävistä aiheista lehden toimitukseen.

sesta aiheutuu tavanomaista enemmän kustannuksia ja että ne ovat hakijalle toimeentulotukiasetuksessa tarkoitettuun tavoin tarpeellisia.

Esimerkiksi terveyskeskuksmaksut ovat korkeimman hallinto-oikeuden päätösten valossa lisäosalla katettavia menoja.

Yksityinen vai julkinen hoito?

Terveydenhuoltokuluja toimeentulotuella korvattaessa on lähtökohtaisesti edellytettävä, että toimeentulotukiasiakas käyttää julkisia terveydenhuollon palveluja. Tällöin ajatuksena on se, että kansanterveystyön ja erikoissairaanhoidon palvelujärjestelmät ovat asiakkaan käytössä.

Yksityisistä terveydenhuoltopalveluista aiheutuvat kustannukset voidaan kuitenkin ottaa poikkeuksellisesti huomioon silloin, kun asiakas tarvitsee erikoishoitoa, jota ei ole saatavissa julkiselta puolelta. Yksityisestä terveydenhuollosta aiheutuvat kustannukset voidaan ottaa tukea myönnettävässä huomioon myös silloin, kun asiakas tarvitsee kiireellisesti hoitoa eikä julkinen terveydenhuolto pysty sitä antamaan.

Jatkuvasta hoitosuhteesta aiheutuvia kustannuksia on arvioitava samalla periaatteella. Varsinkin jo aloitettuihin ja pitkään jatkuneisiin terapiasuhteisiin on yleensä myönnettävä toimeentulotukea, jos hoitoa ei

voida antaa tai jatkaa julkisella puolella.

Yksityiseltä sektorilta ostetun fysioterapian kustannuksia koskevassa ratkaisussaan korkein hallinto-oikeus katsoi, että kustannukset eivät olleet toimeentulotukeen oikeuttavia menoja (KHO 18.12.2000 T 3247). Tämä johtui siitä, ettei asiakas ollut riittävästi selvittänyt sitä, oliko kysymys kiireellisestä hoidosta tai sellaisesta erikoishoidon tarpeesta, jota hän ei voinut saada julkiselta sektorilta. Asiassa ei pidetty riittävänä selvityksenä terveystieteellisen lausunnon sosiaalihuollon viranomaisille siitä, että fysioterapia oli hakijalle tarpeellinen ja että terveystieteellinen hoito hakijalle. Tässä tapauksessa hakija olisi voinut jäädä hoitojonoon.

Entä hammashoito?

Kunta on ollut vuoden 2002 joulukuusta lähtien velvollinen järjestämään hampaiden tutkimuksen ja hoidon kaikille kunnan asukkaille siten kuin kansanterveyslaissa on tarkemmin säädetty. Kansanterveyslain mukaan ratkaisevaa on potilaan hoidon tarve. Terveydenhuollon henkilöstön on arvioitava hoidon tarve yksilöllisesti ja arvio on perustuttava lääketieteellisesti hyväksyttäviin kriteereihin.

Jos henkilölle ei voida heti antaa tarpeellista terveydenhoitoa, hänet on potilaslain mukaan ohjattava terveydentilastaan riippuen joko odottamaan hoitoon pääsyä eli käytännössä hoitojonoon tai hoitoon muualle.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö on erään kanteluasian yhteydessä 21.12.2004 antamassaan lausunnossa eduskunnan oikeusasiamiehelle todennut, että ”toimeentulotukeen myönnettävään lisäosaan on otettava huomioon vähäistä suuremmat terveydenhoitomenot, kuten hammashoito, joita ovat myös ei-kiireelliset hoidot. Lisäksi kiireellistä hoitoa ovat muutkin hoidot kuin vain hampaiden juurihoidot ja hampaiden poistot”. Lausunnon mukaan oikeus toimeentulotukena myönnettäviin terveydenhoitome-

noihin tulee ratkaista hoidon tarpeen perusteella.

Toimeentulotukea myönnettäessä hammashoidonkin osalta lähtökohtana on se, että hakijan on käännyttävä julkisen terveydenhoidon puoleen. Yksityinen hammashoito voi tulla toimeentulotuen lisäosalla korvattavaksi vain, jos kysymys on kiireellisestä hoidosta tai sellaisesta tarpeellisesta hoidosta, jota ei voida antaa julkisella sektorilla (KHO 27.8.2004 T 2001).

Pääsääntöisesti halvinta lääkettä

Apulaisoikeuskanslerin päätöksen mukaan sosiaaliviranomaiset eivät toimi lääkelainmukaisen lääkevaihdon tai toimeentulotukea koskevan sääntelyn vastaisesti, jos toimeentulotuelle korvataan pääsääntöisesti vain halvimpia vaihtokelpoisia lääkevalmisteita. Edellytyksenä on kuitenkin se, ettei lääkäri ole nimenomaisesti kieltänyt lääkevaihtoa (apulaisoikeuskanslerin päätös, 23.10.2003 dnro 6/50/03).

Toimeentulotuella korvataan siis halvin mahdollinen lääkevalmiste, jos alkuperäinen kalliimpi lääkevalmiste on mahdollista vaihtaa. Sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus kieltää lääkevaihto, mutta silloinkin toimeentulotuella korvataan vain halvimman lääkkeen kuluja vastaava summa. Toimeentulotukiasiakas joutuu tällöin itse maksamaan hänelle määrätyn lääkkeen ja rinnakkaisvalmisteen erotuksen.

Jos taas lääkäri tai hammaslääkäri on määrännyt tarpeellista lääkettä ja kieltänyt vaihdon halvempaan valmisteeseen, asiaa on arvioitava toisin. Tällöin ei voida kieltäytyä maksamasta kalliimman valmisteen omavastuuosuutta toimeentulotukena.

Korkeimman hallinto-oikeuden päätöksiä verkossa www.kho.fi

Tapio Rätty